

PŘÍMÉ VOLBY V ČR

OBECNĚ

Po několika letech debatování se dostala přímá volba prezidenta opět do popředí a poslední informace hovoří o její implementaci při následujících volbách v roce 2013.

Přímá volba prezidenta prošla již prvním čtením Poslanecké sněmovny a předloha nyní zamířila do Ústavně-právního výboru sněmovny. Přímá volba prezidenta má velkou podporu jak u občanů, tak politických stran, avšak o konkrétní podobě se stále diskutuje. Některé strany si od přímé volby slibují, že se v přímé volbě zvýší šance jejich kandidátů a zároveň odvedou pozornost od nepříjemných témat

Dalším diskutovaným tématem se stává přímá volba starostů. ODS přednesla návrh na zavedení tohoto systému již v roce 2014 v menších obcích, kde se nevolí obecní rada. Na úvod můžeme uvést, že pokud nebudou změněny kompetence starostů, může volba spíše uškodit.

Další myšlenky se rojí ze strany ČSSD, která by chtěla při krajských volbách v roce 2012, uspořádat zároveň referenda v třinácti krajských oblastech kromě Prahy, týkajících se regionálních a celostátních témat.

PŘÍMÁ VOLBA PREZIDENTA V SR

V roce 1998, kdy nastala patová situace při volbě prezidenta na Slovensku, se Národní rada SR rozhodla přijmout zákon o zavedení přímé volby prezidenta. Zákon vešel v platnost 18. března v roce 1999.

Kandidáta prezidenta může navrhnout 15 poslanců Národní rady, anebo 15 tisíc občanů podepsaných pod „petici“. Návrhy se dostanou předsedovi Národní rady nejpozději 21 dnů od vyhlášení voleb.

Za prezidenta je zvolen ten, kdo získá v prvním kole nadpoloviční počet hlasů. Pokud se tak nestane, do druhého kola postupují první dva kandidáti s největším počtem hlasů. Druhé kolo se uskuteční 14. dní po prvním kole.

Pravomoci prezidenta se příliš nezměnily a nedošlo ani ke změně formy vlády. Prezident je volen na pětileté volební období.

ARGUMENTY PRO ZAVEDENÍ V ČR

- Prezident má samostatnou a na parlamentních volbách nezávislou legitimitu
- Žádost veřejnosti, aby měla přímý vliv na činnost prezidenta – nicméně přímý vliv voliče na kandidáta končí ihned po jeho zvolení
- Ztotožnění voličů s hlavou státu
- Odstranění obavy z průtahů při nepřímých volbách (patové situace)
- Možnost izolovat KSČM

ARGUMENTY PROTI ZAVEDENÍ V ČR

- Rozsáhle změny ústavy – nutný konsensus
- Narušení parlamentarismu – směr k poloprezidentskému systému
- Volba bude více zatížená stranicky – jak organizačně, tak finančně
- Nutnost změny pravomocí, jelikož přímá volba zvyšuje legitimitu, nikoliv pravomoci – což následně může vést k oslabení vlády
- Více populistická osobnost, nežli u nepřímé volby (viz. volba prezidenta na Haiti)
 - Výběr prezidenta parlamentní cestou je větší zárukou, že bude zvolen ten, kdo již má nějakou politickou minulost
- Polarizace společnosti
- Zvýšení počtu voleb a náročnosti na jejich organizaci (volby do Poslanecké sněmovny, Senátu, Evropského parlamentu, krajských a obecních zastupitelstev + volba Prezidenta ČR)
- Zvolený prezident se bude cítit dostatečně silný na to, aby mnohem více zasahoval do systému
- Senát ztrácí jeden ze základních atributů své existence
- Dny kampaně v předvánoční době

NEVYŘEŠENÉ OTÁZKY

Pro politické „osobnosti“ zůstává pro zavedení přímé volby hlavy státu ve hvězdách mnoho problémů, nicméně základní teze lze shrnout do několika bodů, a to vymezení:

- Pravomoci prezidenta
- Způsob volby (jednokolové, dvoukolové, poměrné apod.)
- Otázka odpovědnosti prezidenta

PŘÍMÁ VOLBA STAROSTŮ

Základní princip volby zastupitelstva je uveden v čl. 102 Ústavy ČR. Zastupitelstvo je voleno tajným hlasováním na základě všeobecného přímého a rovného hlasovacího práva na čtyřleté funkční období. Zastupitelstvo je vrcholným orgánem voleným přímo občany. Starosta a rada jsou následně odvozeni od tohoto zastupitelstva.

Je zřejmé, že kdyby byl volen starosta přímo, neodvozovaly by se jeho pravomoci od zastupitelstva. Čl. 102 Ústavy ČR by nutně musel být změněn, protože Ústava počítá výslovně jen se zastupitelstvem.

Změna způsobu volby starosty by vedla ruku v ruce k další rozsáhlé změně Ústavy ČR. Konkrétně čl. 101 odst. 1 a čl. 104 odst. 1 a 2., které počítají při výkonu obecní samosprávy rozhodující úlohou obecního zastupitelstva.

V návrhu je obsažena aplikace přímé volby starosty u obcí, kde není „možnost“ ustanovit radu, což jsou obce, které mají méně než 10tis. obyvatel. To však znamená rozpor s Ústavou ČR, konkrétně s hlavou sedmou, a Listinou základních práv a svobod občanů, kde Listina nepředpokládá volbu starostů „jen“ v některých menších obcích.¹

Co se týče odvolání starosty, vláda ve své analýze uvedla, že by se odvolání uskutečnilo místním referendem, jak je tomu například ve Slovenské republice, anebo formálně ředitelem krajského úřadu. Tento předmět je diskutabilní, avšak přípustný. Otázkou ovšem zůstává, jakou roli by zastával ředitel krajského úřadu. Pokud by měl možnost starostu odvolat, bylo by to v rozporu s principem zastupitelské demokracie a konání referenda, jako takového. Pokud by byl naopak

vázan výsledkem místního referenda, ztrácela by naopak smysl jeho pravomoc starostu odvolat.

VÝHODY PŘÍMÉ VOLBY STAROSTY

- Ztotožnění voličů s osobou starosty
- Funkce starosty je individuální a stála by pod výraznější kontrolou občanů
- Jednodušší správa obcí, kde starosta by převzal pravomoci rady

NEVÝHODY PŘÍMÉ VOLBY

- Starosta je těžko odvolatelný
- Lehčí možnost korupčních kauz
- Při odstoupení starosty se musí vypsát nové volby
- Problém při neadekvátním stanovením kvóra pro účast ve volbách a uplatnění systému relativní většiny (volby ztrácí výhodu přímé demokracie)
- Při neadekvátně stanovených pravomocích, nebudou jeho výkony odpovídat postavení
- Slabá vnitřní kontrola starosty – nemožnost kontroly ze strany zastupitelstva
- Neznalost a nezájem občanů se podílet na rozhodování komunálních orgánů
- Náročnost na organizační přípravy voleb a hlavně i finanční (viz. nevýhody u přímé volby prezidenta)
- Budoucí starosta nemusí mít potenciální většinu v zastupitelstvu

ZÁVĚR

Závěrem lze konstatovat, že přímá volba starostů a prezidenta v sobě skrývá mnoho rizik a komplikací. Přinese více potíží, nežli užitku. Základní otázkou zůstává, zdali mají být v tomto krizovém období, a to jak v hospodářském, finančním, ale hlavně i společenském, tato témata na pořadu dne.

ZDROJE

www.lidovky.cz, www.ihned.cz, www.idnes.cz, www.dvs.cz

¹ <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6502108>